

Stupně iniciačního poznání

*Iniciační poznání • Myšlení • Meditace • Imaginace •
Ústup tělesnosti • Paměť • Inspirace • Nezrozenost •
Cvičení vůle • Utrpení • Nesmrtelnost*

výsledky Velmi laskavému pozvání, abych zde dnes večer hovořil, rád *nadsmy-* vyhovím; uvedu něco o tom, jak bezprostředním bádáním lze *šlového* dospět ke spirituálnímu poznání, jehož pedagogické důsledky *bádání* zde budou probírány. Předem poznamenávám, že dnes budu přednostně mluvit o metodě, jíž se člověk při bádání dostane do nadsmyslových světů; možná se ještě při té či oné příležitosti naskytne možnost sdělit něco o výsledcích nadsmyslového bádání. Kromě toho musím ovšem na úvod říci, že všechno, o čem dnes budu mluvit, se přísně vztahuje k bádání o spirituálních, nadsmyslových světech, nikoli k porozumění nadsmyslovým poznatkům. Nadsmyslové poznatky, jež jsou vyvádány a sdělovány, lze pochopit běžným zdravým lidským rozumem, pokud se tento zdravý lidský rozum sám nepřipraví o nezaujatost tím, že vychází z důkazů, logických vývodů a podobně, platných pro vnější smyslový svět. Jen kvůli těmto překážkám se velmi často říká, že výsledkům nadsmyslového bádání nelze porozumět, nemůže-li se člověk sám stát nadsmyslovým badatelem.

To, co zde má být sděleno, je předmětem takzvaného iniciačního poznání, onoho poznání, které se ve starších dobách lidského vývoje pěstovalo v poněkud jiné formě, než ho musíme pěstovat dnes v naší epoše.* Už jsem to poznamenal v jiných přednáškách: nejde o obnovování něčeho starého,
nýbrž

* Podrobně k tomu viz přednáškový cyklus Rudolfa Steinera *Iniciační poznám*, konaný v britském Penmaenmawru v srpnu 1923; Fabula 2011. (Pozn. vyd.)

o to, abychom se vydali na cestu bádání, vedoucí do nadsmyslových světů, která bude v souladu s myšlením a cítěním naší epochy. A právě s ohledem na iniciační poznání zde záleží především na tom, abychom byli schopni zásadního přeorientování se ve veškerém duševním uzpůsobení člověka.

Ten, kdo má iniciační poznání, se od člověka, který má jiné *iniciační poznání* poznání v dnešním slova smyslu, liší nejen tím, že jeho iniciační poznání je vyšším stupněm obvyklého poznání. Iniciačního poznání je ovšem dosahováno na základě obvyklého poznání; tento základ tu musí být; chce-li člověk dospět k iniciačnímu poznání, musí mít plně vyvinuté intelektuální myšlení. Potom je ale nutné zásadní přeorientování: vlastník iniciačních poznatků se na svět musí podívat ze zcela jiného hlediska, než jak se na něj dívá člověk bez tohoto iniciačního poznání. Jednoduchou formulací mohu vyjádřit, čím se iniciační poznání zásadně liší od poznání obvyklého.

V obvyklém poznání jsme si vědomi svého myšlení a vůbec *obrácení vztahu objekt-subjekt* svých vnitřních duševních zážitků, jimiž jako subjekt poznání získáváme poznatky. Například myslíme a domníváme se, že prostřednictvím myšlenek něco poznáváme. Tehdy jsme, pojímáme-li se jako myslící lidé, subjektem. Když pozorujeme přírodu, když pozorujeme lidský život, když experimentujeme, hledáme objekty. Vždycky hledáme objekty. Objekty na nás mají doléhat. Objekty se nám mají odevzdávat tak, abychom je mohli obsáhnout svými myšlenkami, abychom na ně mohli vynaložit své myšlení. My jsme subjekt; to, co k nám přistupuje, jsou objekty. U člověka, který usiluje o iniciační poznání, nastane úplně jiná orientace. Musí si uvědomit, že je jako člověk objektem, a k tomuto objektu zvanému člověk musí hledat subjekt. Musí tedy nastat úplně opačný proces. V obvyklém poznání se cítíme jako subjekt a hledáme objekty, které jsou mimo nás. V iniciačním poznání jsme sami objektem a hledáme si příslušný subjekt; respektive ve skutečném iniciačním

"

poznání se subjekty odevzdávají². Ale to je předmětem teprve pozdějšího poznání.

Vidíte tedy, že je tomu právě tak, jako kdybychom již jen pouhým definováním pojmů byli nuceni uznat, že v iniciačním poznání vlastně musíme uniknout sami ze sebe, že se musíme stát takovými, jaké jsou rostliny, kameny, jaký je blesk a hrom, které se pro nás stávají objekty. My sami v iniciačním poznání jaksi vyklouzneme ze sebe a staneme se objektem a hledáme si subjekty. Mám-li to vyjádřit poněkud paradoxně, pak bych řekl, vezmeme-li si za cíl právě myšlení: v obvyklém poznání přemýšlíme o věcech; v iniciačním poznání musíme pátrat po tom, jak jsme v kosmu myšlení.

To jsou zatím jen abstraktní směrnice, nyní však uvidíte, jak se tyto abstraktní směrnice všude sledují v konkrétních skutečnostech iniciační metody.

Chceme-li dnes přijímat sdělení pocházející z moderního, dnes platného iniciačního poznání, vychází toto iniciační poznání především z myšlení. Jestliže dnes chceme dospět k iniciačnímu poznání, musíme mít plně rozvinutý myšlenkový život. Tento myšlenkový život si lze vyškolit zvláště tehdy, studujeme-li vývoj přírodních věd v posledních staletích, zejména v 19. století. Lidé s tímto přírodovědeckým poznáváním zacházejí různě. Jedni přírodovědecké poznatky přijímají, s jistou naivitou poslouchají, jak se organické bytosti údajně vyvíjely z těch nejjednodušších, nejprimitivnějších forem až k člověku. O tomto vývoji si utvářejí myšlenky a příliš se neohlízejí sami na sebe, že pojmají nějakou myšlenku, že při pohledu na vnější děje sami v sobě rozvíjejí něco, co je myšlenkovým životem. Avšak ten, kdo nemůže přijímat přírodovědecké poznatky, aniž by se kriticky podíval sám na sebe, si musí položit otázku: Co znamená to, co dělám já sám, sleduji-li bytost za bytostí od nedokonalejších k dokonalejším? Anebo se musí ptát: Když

² V něm. orig. *ergeben sich*, což může znamenat i *vyplývají*. (Pozn. překl.)

matematizují, když pěstují matematiku, pak přece vyvíjím myšlenky čistě sám ze sebe. Matematika je ve správném smyslu předivem, které vytvářím sám ze sebe. Toto předivo pak použiji na vnější věci a ono to souhlasí. A dostáváme se k oné velké, pro filosofa přímo tragické otázce: Jak se to má s tím, co používám při veškerém poznání, s myšlením samotným?

Jak se to má s myšlením, nezjistíme, ani když budeme se- beděle přemýšlet; myšlení se při tom totiž nepohne z místa, jenom se pořád točí kolem osy, kterou jsme si již vytvořili. Musíme s ním něco provést. Musíme s ním vykonat to, co jsem ve svém spise *Jak dosáhnout poznání vyšších světů* (anglicky jako *The Way of Initiation*)³ popsal jako meditaci.

O meditaci nemáme „mystický“ myslet, ale také bychom o ní neměli smýšlet povrchně. Meditace musí být něco zcela jasného v našem dnešním smyslu. Zároveň je však něčím, k čemu patří trpělivost a vnitřní duševní energie. A především k ní patří něco, co nikdo nemůže dát druhému člověku - že sám sobě dokáže něco slíbit a pak to dodržet. Když člověk začne medítovat, uskutečňuje tím jediný skutečně zcela svobodný čin v tomto lidském životě. Vždycky v sobě máme tendenci ke svobodě, značný díl svobody také uskutečňujeme. Budeme- -li však o tom přemýšlet, přijdeme na to, že v něčem jsme závislí na dědičnosti, v něčem jiném na výchově, v dalším na svém životě. A zeptejte se, nakolik jsme schopni se náhle oprostit od toho, co jsme si osvojili na základě dědičnosti, výchovy a života. Kdybychom se od toho najednou chtěli oprostit, blížil by se výsledek nule. Jestliže se ale rozhodneme věnovat se večer a ráno meditaci, abychom se zvolna naučili pohlížet do nadmyslového světa, pak ji sice každý den vykonat můžeme, ale nemusíme. Nic nám v tom nebrání. A zkuše-

nost také ukazuje, že většina z těch, kdo se s velkým předsevzetím pustí do meditativního života, toho zase velmi brzy nechá. Máme v tom naprostou svobodu. Meditování je tím nejsvobodnějším konáním.

³ Česky vyšlo jako součást knihy *O poznávání vyšších světů*, Baltazar, Praha 1993, a Michael, Sv. Kopeček 2000. - K anthroposofické meditaci viz též Arthur Zajonc: *Meditace jako myšlení srdcem*, Fabula 2011. (Pozn. vyd.)

Dokážeme-li přesto své předsevzetí dodržet, slíbíme-li sami sobě - ne někomu druhému, nýbrž jen sami sobě - že tento příslib meditování dodržíme, pak je to samo o sobě nesmírnou silou v naší duši.

Nuže, poté co jsem podal toto vysvětlení, bych chtěl upozornit na to, jak je meditace samotná uskutečňována ve svých nejjednodušších formách. Mohu se dnes ovšem zabývat jen hlavními zásadami.

předmět Jde o to, abychom do středu svého vědomí vsunuli nějakou *meditace* představu nebo soubor představ. Vůbec nezáleží na tom, jaký je obsah tohoto souboru představ, má být však natolik bezprostřední, aby nepředstavoval reminiscence ze vzpomínek a podobně. Proto je dobré, když ho nevyvoláme z pokladnice svých vzpomínek, ale necháme si meditaci dát od někoho jiného, kdo je v těchto věcech zkušený - ne proto, aby nám něco sugeroval, ale protože si můžeme být jisti, že to, co pak budeme meditovat, je pro nás něco nového. Stejně tak dobře bychom mohli vzít nějaké staré dílo, které jsme zcela jistě dosud nečetli, a vyhledat si v něm nějakou meditační větu. Jde o to, abychom si ze svého podvědomí a nevědomí nevyzvedli větu, která nás přemůže. Není to přehledné, protože do toho vstupují zbytky všelijakých pocitů a citů. Má to být tak přehledné, jak přehledná je nějaká matematická věta.

Vezměme si něco úplně jednoduchého, větu „Ve světle žije moudrost“. Především vůbec nejde o to, abychom zjišťovali, jestli je pravdivá. Je to obraz. Nejde ale o to, abychom se obsahem jako takovým zabývali nějak jinak, než že ho vnitřně, duševně přehlédneme, že na něm spočineme svým vědomím. Zpočátku dokážeme na takovém obsahu spočinout svým vědomím jen velmi krátce. Tato doba se pak bude neustále prodlužovat.

Na čem přitom záleží? Záleží na tom, abychom soustředili celou duši a svou sílu myšlení a sílu citění koncentrovali na tento konkrétní obsah. Právě tak jako svaly paže zesílí, když jimi pracujeme, zesílí duševní síly tím, že je znovu a znovu zaměřujeme na určitý obsah. Tento obsah by měl pokud možno zůstat stejný po celé měsíce, možná i roky. Duševní síly totiž musí ke skutečnému

nadsmyslovému bádání nejprve zesílit, nabýt sílu.

Cvičíme-li tímto způsobem dál, přijde onen den, abych tak řekl, velký den, kdy učiníme zcela určité pozorování. Zpozorujeme, že jsme zvolna pokročili k duševní činnosti, která je zcela nezávislá na těle. A zjistíme také, že zatímco dříve jsme při veškerém myšlení a cítění byli závislí na těle (při představování na smyslově-nervové soustavě, při cítění na oběhové soustavě atd.), nyní cítíme, že provádíme duchovně-duševní činnost, která je zcela nezávislá na jakékoli tělesné činnosti.

Poznáme to podle toho, že začínáme mít schopnost rozvibrovat v hlavě samotné něco, co předtím zůstávalo zcela nevědomé. Učiníme nyní onen zvláštní objev, v čem spočívá rozdíl mezi spánkem a bděním. Tento rozdíl totiž spočívá v tom, že když bdíme, vibruje něco v celém lidském organismu, jen ne v hlavě; to, co je jinak v ostatním lidském organismu v pohybu, je v hlavě v klidu.

O co tu jde, lépe pochopíme, když vás upozorním na to, že jako lidé nejsme tato robustní, pevná těla, jak se obvykle domníváme. Zhruba z devadesáti procent totiž sestáváme z tekutiny, a pevné části, kterých je jen asi deset procent, jsou do této tekutiny ponořené, plavou v ní. O tom pevném v člověku tedy nemůžeme, mluvit jinak než neurčitým způsobem.

Z devadesáti procent jsme, mohu-li to tak říci, voda. A z určité části v této vodě pulzuje vzduch a pak zase teplo.

*éterné tělo
při bdění -*

Když si představíte, že člověk je z nepatrné části pevné tělo, z velké části voda, vzduch a v nich vibrující teplo, nebude vám připadat zas až tak neuvěřitelné, že v nás je něco ještě jemnějšího. A to bych nyní nazval éterným tělem. Toto éterné tělo je jemnější než vzduch. Je tak jemné, že nás prostupuje, aniž bychom o tom v běžném životě cokoli věděli. Je to právě toto éterné tělo, co je při bdění ve vnitřním pravidelném pohybu v celém ostatním lidském těle, jen v hlavě ne. V hlavě je éterné tělo vnitřně v klidu.

*- a v e
spánku*

Ve spánku je tomu jinak. Spánek začíná tím, a tímto způsobem pak také trvá, že éterné tělo se začne pohybovat také v hlavě. Ve spánku tedy máme jako celý člověk, v hlavě i v ostatním těle, vnitřně se pohybující éterné tělo. A když sníme, řekněme, při procitání, je tomu tak, že vnímáme ještě poslední pohyby éterného těla. Ty se nám představují jako sny. Při procitání ještě vnímáme poslední pohyby éterného těla v hlavě; při rychlém probuzení tomu tak být nemůže.

imaginace

Kdo dlouho medituje způsobem, jaký jsem naznačil, získá ovšem zvolna schopnost formovat v nehybném éterném těle hlavy obrazy. V knize, o níž jsem se zmínil, to nazývám imaginacemi. A tyto imaginace, jež jsou prožívány v éterném těle nezávisle na fyzickém těle, jsou prvním nadsmyslovým vjemem, který můžeme mít. Tento vjem nám pak umožňuje zcela pominout fyzické tělo a jako v obrazu pohlédnout na svůj život až k narození, v jeho konání, v jeho pohybu. To, co často popisují lidé, kteří se potopili pod vodu a začali tonout, že viděli zpětně v pohybujících se obrazech svůj život, to zde můžeme systematicky vzdělávat, takže v tom můžeme spatřit všechny výsledky našeho současného pozemského života.

Tím prvním, co poskytuje iniciační poznání, je nazírání vlastního duševního života. Ten je ovšem jiný, než se lidé obvykle domnívají. Obvykle se lidé abstraktně domnívají, že tento duševní život je něco, co je utkáno z představ. Když ho

objevíme v jeho pravé podobě, zjistíme, že je něčím tvořivým a že je zároveň tím, co působilo v našem dětství, co plasticky utvářelo náš mozek, co prostupuje ostatní tělo a vykonává v něm plastickou, tvárnou činnost, když denně způsobuje naše bdění a dokonce i naše trávení.

To, co je takto vnitřně činné v organismu, vidíme jako éterné tělo člověka. Není to tělo prostorové, nýbrž časové. Proto také můžete éterné tělo popsat jako prostorovou formu jenom tehdy, uvědomujete-li si, že přitom děláte totéž, jako kdybyste malovali blesk. Když malujete blesk, malujete samozřejmě okamžik, tento okamžik zachycujete. Lidské éterné tělo lze prostorové zachytit také jen tak, že to je okamžik. Ve skutečnosti máme prostorové fyzické tělo a časové éterné tělo, které je v neustálém pohybu. A mluvit o éterném těle má smysl jen tehdy, mluvíme-li o něm jako o těle časovém, které přehlédneme jako jednotu až k našemu narození, od chvíle, kdy dokážeme učinit tento objev. To je první nadmyslová vložka, kterou v sobě můžeme objevit.

Co je ve vývoji duše způsobováno takovými duševními pochody, jak jsem je popsal, to se ukazuje především ve veškeré proměně duševního naladění, duševního uzpůsobení člověka, který usiluje o iniciační poznání. Rozumějte mi správně. Nemám na mysli to, že člověk dospívající k iniciaci se náhle stane úplně vyměněným, jiným člověkem. Naopak, moderní iniciační poznání musí člověka nechat stát plně ve světě, tak aby i poté, co dospěje k iniciaci, mohl ve svém životě pokračovat tak, jak ho kdysi začal. Avšak v hodinách a okamžicích, kdy se věnuje nadmyslovému bádání, je tento člověk v důsledku iniciačního poznání jiný, než jaký je v běžném životě.

Především bych chtěl vyzvednout jeden důležitý moment, kterým se iniciační poznání vyznačuje. Je jím skutečnost, že čím dále člověk postupuje v prožívání nadmyslna, tím víc cítí, jak mizí jeho tělesnost, tedy s ohledem na to, na čem se tato

*časové tělo
je v pohybu*

*proměna
duše*

*vzdát se
své
tělesnosti*

tělesnost podílí v obvyklém životě. Zeptejme se, jak v životě vznikají naše úsudky. Jako děti rosteme a vyvíjíme se. V našem životě se formuje sympatie a antipatie. Sympatie a antipatie vůči přírodním jevům a sympatie a antipatie především vůči jiným lidem. Na tom všem se podílí naše tělo. Samozřejmě do něj vkládáme tuto sympatii a antipatii, které mají dokonce svůj základ ve fyzických pochodech našeho těla. Ve chvíli, kdy zasvěcovaný člověk vstoupí do nadsmyslového světa, vžívá se do světa, v němž se mu při prodlévání v nadsmyslunu tato sympatie a antipatie, související s tělesností, víc a víc odcizuje. Vzdálil se tomu, s čím je spojen svou tělesností. Chce-li opět vstoupit do běžného života, musí se nejprve jaksi vsunout do svých obvyklých sympatií a antipatií, což se jinak děje samozřejmě. Když se člověk ráno probudí, věží ve svém těle a rozvíjí tutéž lásku k věcem a lidem, tutéž sympatii a antipatii, kterou měl předtím. To se děje samo od sebe. Prodlévá-li ovšem v nadsmyslunu a chce se opět vrátit ke svým sympatiím a antipatiím, musí vynaložit úsilí, aby to provedl, musí se ponořit do své vlastní tělesnosti. Toto vzdálení se vlastní tělesnosti je jedním z jevů, který ukazuje, že člověk skutečně poněkud pokročil. Objevení se velkorysých sympatií a antipatií je vůbec něčím, co se iniciovanému člověku stává pozvolna vlastním. V jedné věci se vývoj k iniciaci ukazuje obzvlášť výrazně, a to v působení paměti, vzpomínání v průběhu iniciačního poznání. Prožíváme se v obvyklém životě. Naše schopnost vzpomínání, naše paměť je někdy trochu lepší, někdy trochu horší, nicméně si osvojujeme paměť. Máme prožitky a později si na ně vzpomínáme. U prožitků v nadsmyslových světech tomu tak není. Tyto prožitky mohou být velkolepé, krásné a významné, jakmile však skončí, jsou pryč. A mají-li se opět objevit před naší duší, musíme je znovu prožít. Nevískují se v obvyklém smyslu do vzpomínek. Vtiskují se do nich jen tehdy, když tomu, co zříme v nadsmyslunu, dáme s vynaložením

maximálního úsilí podobu pojmů, když do nadmyslového světa vyšleme svůj rozum. To je velmi obtížné. V nadmyslovém světě totiž musíme zrovna tak myslet, aniž by nám ovšem v tomto myšlení pomáhalo tělo. Proto musíme nejprve upevnit své pojmy, musíme si řádně osvojit logiku, abychom na ni nezapomínali pokaždé, nahlédneme-li do nadmyslového světa. Právě jednoduší jasnovidci dovedou leccos zřít, zapomínají však na logiku, když prodlévají v nadmyslnu. A tak právě tehdy, máme-li nadmyslové pravdy sdělovat někomu jinému, pozorujeme s ohledem na nadmyslové pravdy tuto změnu paměti. Z toho vidíme, jak se naše fyzické tělo podílí na činnosti paměti, nikoli na myšlení, ale na činnosti paměti, která vždycky zasahuje do nadmyslna.

Mohu-li říci něco osobního, pak bych chtěl říci toto: Když sám přednáším, je to jiné, než jak se přednáší v jiných případech. Tehdy se často mluví na základě vzpomínek; co se člověk naučil, co promyslel, to pak často na základě vzpomínek rozvíjí. Ten, kdo skutečně rozvíjí nadmyslové pravdy, je v okamžiku, kdy je rozvíjí, musí vlastně vždycky vytvářet. Takže já sám mohu mít třicetkrát, čtyřicetkrát, padesátkrát stejnou přednášku a nikdy pro mne nebude stejná. Tak tomu samozřejmě bývá i v jiných případech, ale ve zvýšené míře je tomu tak tehdy - u této nezávislosti na paměti, u tohoto vnášení do vnitřního života - je-li dosaženo vnitřního stupně paměti.

To, co jsem vám nyní vyprávěl o schopnosti vnášet do éterného těla své hlavy formy, které pak člověku umožní vidět do svého časového, éterného těla až k okamžiku narození, nás vůbec uvádí do zcela zvláštní nálady vůči kosmu. Ztrácíme, abych tak řekl, vlastní tělesnost, ovšem cítíme, že se vžíváme do kosmu. Vědomí se jaksi rozprostírá do éterné dálavy. Nepodíváme se již na rostlinu, aniž bychom se ponořili do jejího růstu. Sledujeme ji od kořene až ke květu. Žijeme v jejích št'ávách, v jejích květech, v jejích plodech. Můžeme se zablouhat

*vžíváme se
do kosmu*

do života zvířat podle jejich formy, zvláště však do života druhého člověka. Ten nejjemnější rys, který před nás předstupuje u druhého člověka, nás takřikajíc uvádí do celého duševního života, takže cítíme, že v tu chvíli nejsme v sobě, ale že během tohoto nadmyslového poznávání jsme mimo sebe.

*stát pevně
na nohou*

Pokaždé se však musíme dokázat vrátit, což je nutné, jinak bychom byli jen odevzdání, nebulózní mystikové a snílci, nikoli badatelé v nadmyslových světech. Musíme dokázat zároveň žít v nadmyslových světech a zároveň se vracet tak, abychom stáli pevně na zemi. Proto když mluvím o těchto věcech týkajících se nadmyslových světů, musím zdůraznit, že ke každému dobrému filosofovi patří ještě více než logika to, aby věděl, jak se šijí boty nebo plášť, aby skutečně prakticky stál v životě. Člověk by vlastně neměl přemýšlet o životě, nestojí-li v něm skutečně prakticky. A měrou ještě větší je tomu tak v případě člověka, který usiluje o nadmyslové poznatky. Lidmi získávajícími nadmyslové poznatky se nemohou stát snílci, fantastové, lidé, kteří nestojí pevně na zemi. Jinak se ztratí, protože se skutečně musí dostat ven ze sebe. To, že se dostanou ven ze sebe, však nesmí vést k tomu, že se ztratí. Na základě takového poznání, jak jsem ho vylíčil, je napsána kniha, která se německy jmenuje *Tajná věda v nástinu* a anglicky *Occult Science - An Outline*.⁴

*dovednost
zbavit se
myšlenky*

Pak se ale jedná o to, abychom v tomto nadmyslovém poznání dokázali proniknout dále. Dosáhneme toho tím, že dále rozvíjíme meditaci. Nejprve v meditaci spočíváme v určitých představách nebo souborech představ, a tím posilujeme duševní život. To však nestačí k tomu, abychom úplně vstoupili do nadmyslového světa. K tomu je nutné, abychom se cvičili nejen ve spočívání v představách, nejen v soustředění celé duše na tyto představy, ale také ve schopnosti tyto představy vždycky svou vůlí vypudit z vědomí. Jako ve smyslovém životě můžeme

⁴ Viz R. Steiner: *Tajná věda v nástinu*, GA 13, Fabula 2005. (Pozn. vyd.)

na něco zaměřit zrak a zase ho odvrátit, tak se v nadsmyslovém vývoji musíme naučit tomu, že se intenzivně soustředíme na nějaký duševní obsah a pak ho zase vypudíme z duše.

To někdy nebývá snadné ani v běžném životě. Uvažte, jak málo to má člověk ve svých rukou, aby dokázal pokaždé vypudit své myšlenky. Někdy ho myšlenky pronásledují po celé dny, zvláště jsou-li nepříjemné. Nemůže se jich zbavit. Ještě mnohem obtížnější je to však tehdy, jestliže jsme si zvykli soustředit se na myšlenku. Myšlenkový obsah, na který jsme se soustředili, nás posléze pevně chytí a musíme vynaložit veškeré úsilí, abychom se ho opět zbavili. Jestliže se v tom dlouho cvičíme,⁵ dospějeme až k tomu, že dokážeme odstranit z vědomí, vypudit z vědomí celé to ohlédnutí za životem až k okamžiku narození, celé éterné tělo, jak ho nazývám, časové tělo.

To je samozřejmě vývojový stupeň, jehož musíme dosáhnout. Musíme nejprve dozrát; odstraňováním meditovaných představ [z vědomí] si musíme osvojit schopnost odstranit tento duševní kolos, tohoto duševního obra; celý ten strašlivý žralok našeho dosavadního života od současného okamžiku až do okamžiku narození stojí před námi - a my ho musíme odstranit. Odstraníme-li ho, dostaví se něco, co bych nazval „bdělejším vědomím“. Potom jsme pouze bdělí, aniž by v tomto bdělém vědomí cokoli bylo. Tehdy se ale začne plnit. Jako do plic proudí vzduch, který potřebují, proudí teď do prázdného vědomí, které vzniklo popsáním způsobem, skutečně duchovní svět.

To je inspirace. Do vědomí proudí něco, co není jen nějakou jemnější látkou, nýbrž co má k látce stejný vztah, jaký má pozitiv k negativu. To, co je opakem látky, proudí teď do lidské bytosti zbavené éteru. Je důležité, abychom si dokázali uvědomit, že duch není nějaká jemnější, éteričtější látka; tak tomu není.

⁵ Viz také G. Kuhlewind: *Od normálního ke zdravému vědomí*, Fabula 2009.
(Pozn. vyd.)

Jestliže látku označíme za pozitiv (samozřejmě, že bychom látku mohli označit i za negativ, na tom nezáleží, ty věci jsou relativní), potom ve vztahu k tomuto pozitivu musíme ducha označit za negativ. Je to stejné, jako kdybych měl v peněžence, řekněme, ohromný majetek pěti šilinků. Jeden utratím a budu mít ještě čtyři šilinky; ještě jeden utratím a budu mít tři atd., až nakonec nebudu mít žádný. Pak mohu dělat dluhy. Když budu mít jeden šilink dluhů, mám méně než žádný šilink.

*pre-
existentní
život*

Jestliže pomocí metody, kterou jsem vytvořil, odstraním éterné tělo, nedostanu se k nějakému ještě jemnějšímu éteru, nýbrž k něčemu, co je opakem éteru, tak jako jsou dluhy opakem majetku. A teď teprve z vlastní zkušenosti vím, co je duch. Duch do mě vstupuje inspirací a první, co teď prožívám, je to, co se s mou duší a mým duchem dělo v duchovním světě před narozením, respektive před početím. To je preexistentní život mé duševně-duchovní bytosti. Předtím jsem ji zřel v éteru až k okamžiku svého narození. Nyní pohlížím přes hranici narození, respektive početí do duchovně-duševního světa a začínám vnímat sám sebe, jaký jsem byl, než jsem sestoupil z duchovních světů a vzal na sebe fyzické tělo vzešlé z dědičné linie.

Pro iniciační poznání tyto věci nejsou žádné filosofické pravdy, které si člověk vymýšlí, jsou to zkušenosti, ovšem zkušenosti, které nejprve musíme získat na základě naznačené přípravy. A tak tím prvním, co si osvojíme, jakmile vstoupíme do duchovního světa, je pravda o preexistenci lidské duše, respektive lidského ducha, a učíme se nyní bezprostředně nahlížet věčnost.

nezrozenost

Evropské lidstvo po mnoho staletí nahlíželo věčnost vždy jen z jedné stránky, ze stránky nesmrtelnosti. Vždy se jen ptalo: Co se stane s duší, když po smrti opustí tělo? To je ovšem egoistické právo lidí, neboť o to, co následuje po smrti, se lidé zajímají z egoistických důvodů. Vzápětí uvidíme, že o nesmrtelnosti můžeme také mluvit, většinou se o ní však mluví z egoistických důvodů. O to, co bylo před narozením, se lidé už

tolik nezajímají. Říkají si: Inu, jsme tady. To, co předcházelo, má jen poznávací hodnotu. - Avšak pravou poznávací hodnotu nezískáme, nezaměříme-li se v poznávání na to, co je obsahem naší existence před narozením, respektive před počtím.

V moderních jazycích potřebujeme slovo, jímž se věčnost teprve stane úplnou. Měli bychom mluvit nejen o nesmrtnosti, ale také (bude to poněkud obtížně přeložitelné) o nezrozenosti, neboť věčnost sestává z nesmrtnosti a nezrozenosti. A nezrozenost odhaluje iniciační poznání před nesmrtností.⁶

Dalšího stupně vývoje směrem k nadsmyslovému světu lze dosáhnout tím, že se ve své duchovně-duševní činnosti snažíme dále odpoutat od tělesné opory. Můžeme to provádět tak, že cvičení spočívající v meditaci a koncentraci směřujeme více ke cvičením vůle.

Jako konkrétní příklad bych vám tedy chtěl představit jednoduché cvičení vůle, na němž můžete studovat princip, který zde připadá v úvahu. V běžném životě jsme zvyklí myslet spolu s průběhem světa. Věci k sobě necháváme přistupovat tak, jak se dějí. To, co k nám přistoupilo dříve, myslíme dříve, to, co k nám přistoupilo později, myslíme později. A i když ve více logickém myšlení nemyslíme spolu s časovým průběhem, přece jen v pozadí vystupuje snaha držet se vnějšího, skutečného průběhu událostí. Abychom se cvičili v duchovně-duševním poměru sil, musíme se odpoutat od vnějšího průběhu věcí. A k tomu existuje jedno dobré cvičení, které je zároveň cvičením vůle: své zážitky z jednoho dne, tak jak jsme je od rána do večera prožili, se pokusíme zpětně promýšlet nikoli od rána do večera, nýbrž od večera do rána, a přitom se co nejvíc zaměříme na jednotlivosti.

Dejme tomu, že se při takovém ohlédnutí za dnem dostaneme

*cvičení vůle
- retrospek-
tiva*

*obrácené
tablo*

⁶ K nezrozenosti viz též R. Steiner, *Iniciační poznání*, GA 227, Fabula, Hranice 2011, str. 34. (Pozn. vyd.)

ke chvíli, kdy jsme šli po schodech nahoru. Představujeme

si, že jsme nejprve nahoře, pak na posledním schodu, na předposledním atd. Jdeme obráceně dolů. Zpočátku si dokážeme pozpátku představovat jen epizody z toho, co jsme přes den prožili, řekněme od šesti do tří, od dvanácti do devíti hodin atd., až do okamžiku probuzení. Zvolna si však osvojíme techniku, jejíž pomocí si večer nebo příštího rána skutečně dokážeme prožitky uplynulého dne zpětně v obrazech promítat v duši v podobě jakéhosi obráceného tablo. Dokážeme-li se svým myšlením, a na tom záleží, zcela odpoutat od způsobu, jakým probíhá skutečnost, trojrozměrně, uvidíme, že dojde k nesmírnému posílení naší vůle. Dosáhneme toho také tehdy, dokážeme-li vnímat obráceně melodii, nebo když si představíme drama o pěti dějstvích, odehrávající se pozpátku od pátého přes čtvrté dějství atd. až k prvnímu. Všemi těmito prostředky posilujeme vůli, když jí vnitřně dodáváme sílu a navenek ji odpoutáváme od její smyslové vázanosti na události. K tomu mohou přistoupit taková cvičení, jak jsem je naznačil již v předchozích přednáškách, že se podíváme sami na sebe, na ten či onen návyk. Učiníme pevné předsevzetí a vynaložíme železnou vůli na to, abychom za pár let v tomto směru získali jiný návyk. Zmíním se například jen o tom, že každý člověk má ve svém písmu něco, co se označuje za jeho charakter. Vynakládáme-li úsilí k tomu, abychom si osvojili nové písmo, které vůbec nebude podobné tomu dřívějšímu, pak je k tomu nutná velká vnitřní síla. Ovšem to nové písmo se pro nás musí stát stejně habituálním, stejně běžným jako to původní. To je jen taková drobnost.⁷ Je mnoho možností, jak můžeme svou vlastní energií změnit základní směřování své vůle. Zvolna tak dospějeme k tomu, že budeme duchovní svět nejen přijímat jako inspiraci, ale že se svým duchem osvobozeným

od těla budeme skutečně nořit do jiných duchovních bytostí, které jsou mimo nás. Skutečně duchovní poznávání je totiž nořením se do bytostí, jež jsou duchovně kolem nás, pohlížíme-li na fyzické věci. Chceme-li poznávat duchovní skutečnosti, musíme nejprve vystoupit sami ze sebe. To jsem vyložil. Potom si však také musíme osvojit schopnost zase se do věcí, totiž do duchovních věcí a bytostí, nořit.

To můžeme jenom poté, co jsme prováděli taková iniciační cvičení, jaká jsem právě popsal, kdy skutečně již naprosto nejsme rušeni svým vlastním tělem, ale kdy se dokážeme nořit do duchovnosti věcí, kdy už se nám ani barvy rostlin nejeví, ale kdy se noříme do barev samotných, kdy už nevidíme rostliny, jak jsou zbarvené, nýbrž jak se zbarvují. Víme-li, že čekanka, která roste podél cest, je nejen modrá, když se na ni podíváme, ale dokážeme-li se do květu vnitřně ponořit a spoluprožívat modráni, jsme intuitivně součástí tohoto procesu a pak můžeme, budeme-li odsud vycházet, víc a víc rozšiřovat své duchovní poznání.

Že jsme s těmito cvičeními skutečně pokročili, poznáme podle jednotlivých příznaků. Chtěl bych uvést dva, je jich ovšem mnoho. První spočívá v tom, že získáme zcela jiné názory na morální svět než dříve. Morální svět má v sobě pro čirý intelektualismus cosi nereálného. Jestliže si člověk v této materialistické době ještě zachoval slušnost, zajisté cítí povinnost konat to, co je tradičně dobré; nicméně si myslí, i když si to třeba nepřiznává, že když vykoná dobro, nestane se tím něco takového, jako když uhodí blesk nebo zaburácí hrom. Na něco takto reálného přitom nemyslí. Jestliže se člověk vžije do duchovního světa, uvědomí si, že morální světový řád má nejen stejnou, ale vyšší realnost než řád fyzický. Zvolna začíná chápat, že celá tato doba se svými fyzickými ingrediencemi a pochody může zaniknout, rozplynout se, ale to, co z nás proudí morálně, ve svých účincích trvá. Realnost morálního světa se

*vědomí
realnosti
morálního
světa*

⁷ Blíže k záměrně změně písma viz popis 2. cvičení v přednášce Rudolfa Steinera *Nervozita ajáství* z Mnichova, 11. ledna 1912, publikované v knize *Terapie duše*, Fabula 2001, str. 66. (Pozn. vyd.)

nám vyjasňuje. A fyzický a morální svět, bytí a vývoj, se spojují v jedno. Skutečně prožíváme, že svět má i morální zákony jako zákony objektivní.

Zvyšuje to naši odpovědnost vůči světu. Dává nám to úplně jiné vědomí, vědomí, které má moderní lidstvo velice zapotřebí. Moderní lidstvo pohlíží na počátek Země, jak se Země vytvořila z prvotní mlhoviny, jak z této prvotní mlhoviny vystoupil život, člověk a z něj jako fata morgana svět idejí. Lidstvo, které pohlíží na tepelnou smrt, kdy všechno, v čem lidstvo žije, se zase ponoří do jednoho velkého pohřebiště toho, v čem lidstvo žije, toto lidstvo potřebuje poznání morálního světového řádu. Toho v podstatě plně dosáhne spirituálním poznáním. Mohu to jen naznačit.

*nutnost
vystup
ňovaného
utrpení*

Druhý příznak spočívá v tom, že k tomuto intuitivnímu poznávání, k tomuto noření se do vnějších věcí nelze dospět, aniž by člověk prošel vystupňovaným utrpením, vystupňovaným oproti bolesti, kterou jsem musel charakterizovat již dříve u imaginativního poznání, když jsem řekl, že se člověk musí nejprve zase s námahou vpravit do svých sympatií a antipatií, což vlastně bolí vždy, když se to musí stát. Bolest se nyní stává kosmickým spoluprožíváním všeho utrpení, které vyplývá z bytí.

Snadno se můžeme ptát, proč bohové nebo Bůh dávají vzniknout utrpení. Utrpení tu musí být, má-li se svět pozvednout ve své kráse. To, že máme oči (vyjádřím to populárně), je dáno tím, že v dosud nediferencovaném organismu bylo jaksi organicky vyhloubeno to, co vedlo ke zraku a pak proměnou ke vzniku oka. Kdybychom dnes ještě vnímali ty malé, nejnevýznamnější procesy, které se v naší sítnici odehrávají při vidění, pak bychom vnímali, že dokonce i to je bolest vyplývající z bytí. Veškerá krása vyplývá z bolesti. Krása se může vyvíjet jen z bolesti. Tuto bolest, toto utrpení musíme dokázat cítit. Jen tím, že projdeme bolestí, se opravdu můžeme vpravit do

nadsmyslového světa. V menší míře to lze říci již na nižším stupni poznání. Každý, kdo získal jisté poznání, vám může přiznat, vám může říci: za to, co jsem v životě prožil šťastného a potěšitelného, vděčím osudu, avšak své poznatky jsem si vydobyl jen díky svým bolestem, jen díky svému utrpení/

Cítíme-li to již v počátku vůči nižšímu poznání, pak to můžeme prožít, jestliže se překonáme, jestliže bolestí, kterou pocítujeme jako kosmickou bolest, projdeme k neutrálnímu prožívání v duchovním kosmu. Musíme se propracovat ke spoluprožívání všeho dění a podstaty všech bytostí, pak dosáhneme intuitivního poznání. Pak ale také budeme zcela v poznávajícím prožívání, které již není vázáno na tělo, ale k tělu se může svobodně vrátit, aby opět bylo ve smyslovém světě až do smrti, ale teď úplně ví, co znamená být reálné, být s duchovně-duševní skutečností mimo tělo.

Jestliže jsme to pochopili, pak máme z poznání vyplývající obraz toho, co se děje, když ve skutečné smrti opouštíme fyzické tělo; víme totiž, co to znamená projít branou smrti. Realitu, která před nás předstoupí, když naše duchovně-duševní bytost vstoupí do duchovně-duševního světa, když za sebou zanechá tělo, tuto realitu ve svém poznání již předem prožijeme, postoupíme-li až k intuitivnímu poznání, to znamená víme- -li, jaké to je ve světě, když nemáme tělo sloužící jako opora. S tímto poznáním, když jsme z něj učinili pojem, se pak zase vracíme do těla. Podstatné však je, abychom se učili žít i bez těla, a tím poznali, jaké to bude, až jednou nebudeme moci použít tělo, až ho ve smrti odložíme a vstoupíme do duchovně- -duševního světa.

Opět to není filosofická spekulace, vytvořená o nesmrtnosti iniciačním poznáním, nýbrž zkušenost, která je zkušeností, abych tak řekl, předjímací, je předjímacím prožitkem.

* Viz také Robert A. Powell: *Hermetická astrologie a biografika podle Rudolfa Steinera*, Fabula 2014. (Pozn. vyd.)

Člověk ví, jaké to pak bude. Neprožívá úplnou realitu, ale reálný obraz, který se jistým způsobem shoduje s úplnou realitou umírání. Prožívá nesmrtelnost. I v tomto ohledu je to tedy prožitek, který se stává součástí poznání.

*poznání
celého
člověka*

Nuže, pokusil jsem se vylíčit, jak člověk postupuje přes imaginaci k inspiraci a intuici a jak tím sám sebe poznává jako člověka ve své plné reálnosti. V těle se poznává, dokud je v těle. Svou duchovně-duševní podstatou se musí odpoutat od těla, teprve pak uvolní celého člověka. Tím, co poznává prostřednictvím těla, prostřednictvím smyslů a toho, co se ke smyslovému prožívání připojuje jako myšlení, a toho, co je pro obvyklé myšlení vázáno na tělo, totiž na smyslově-nervovou soustavu, tím poznává jen jeden článek člověka. Celého, úplného člověka poznáme jen tehdy, máme-li vůli pokročit k poznatkům, které pocházejí z iniciační vědy.

*iniciační
poznání*

Ještě jednou bych chtěl zdůraznit: Jestliže jsou tyto věci vyvádány, může je každý, přistupuje-li k nim nezaujatě, pochopit obvyklým zdravým lidským rozumem, stejně jako si zdravým lidským rozumem může ověřit to, co o světě říkají astronomové nebo biologové. Pak zjistí, že toto ověřování je prvním stupněm iniciačního poznání. Jelikož člověk ze své podstaty nesměruje k nepravdě a omylu, ale k pravdě, musí mít nejprve pravdivý dojem o iniciačním poznání; potom, nakolik mu to umožní osud, bude již v tomto pozemském životě moci pronikat dál a dál do duchovního světa. I v novější době, a to měrou ještě vrchovatější, se musí naplnit výzva, jež stála nad řeckým chrámem: „Človče, poznej sám sebe!“ Tím jistě nebylo míněno vstupování do lidského nitra, ale byla to výzva k poznávání lidské bytosti:

k poznávání podstaty *nesmrtelnosti* = *tělo*,

k poznávání podstaty *nezrozenosti* = *nesmrtelný duch*

8 V něm. orig. *lost*, což může znamenat i *vyřeší, rozluští*. (Pozn. překl.)

a ke *zprostředkování* mezi Zemí, mezi dočasností a mezi duchem = *duše*.

Neboť pravý, skutečný člověk sestává z těla, duše a ducha. Tělo může poznávat jen tělo, duši duše a ducha duch. Proto se musíme snažit nalézt ducha sami v sobě jako činného, abychom mohli poznat ducha také ve světě.

Oxford, 20. srpna 1922

GA 214

Rudolf Steiner